

Cuvânt înainte

*Acest volum, din seria celor cinci consacrate Recensământului Populației și al Locuințelor din 2002, abordează problematica complexă a **structurii etnice și confesionale** a populației României. El are, prin tematica sa, o importanță aparte și, deopotrivă, sensibilă. Pentru că, atât problemele etnice, cât și cele confesionale au fost și sunt extrem de delicate, iar analiza lor atentă și aprofundată, luând în considerație toate componentele, chiar și detaliile, poate determina abordări și măsuri ale unui demers economic, politic și social care să ne ferească în continuare de intoleranță, stări conflictuale, fanatism etc., asigurând - așa cum se stipulează în Constituția țării - dezvoltarea României ca stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor se constituie în valori supreme.*

De altfel, într-un asemenea context, îmi amintesc de afirmațiile lui Victor Hugo referitoare la "larvele intoleranței" care "... se îndărătnicesc să trăiască, au dinți și ghiare în forma lor de fum și trebuie să te lupți cu ele piept la piept, să le declari război și să-l duci fără o clipă de răgaz, pentru că una din fatalitățile omenirii este de a fi osândită la veșnică luptă cu stafiile."

Am evocat aceste rânduri pentru că tragediile trecutului, stările conflictuale interetnice din veacul nu demult încheiat, atât cele din țara noastră, cât și cele din întreaga lume ne aduc, sub cupola timpului, un mesaj clar, un imbold în angajarea noastră comună împotriva etnicismului vulgar și demagogic, prejudecăților, violenței și a intoleranței.

În această epocă puternic marcată de globalism, de cuceririle cunoașterii și ale informaticii, dezvoltarea etnică și religioasă implică noi evaluări, în plan teoretic și pragmatic, pentru asigurarea unei evoluții democratice a societății omenești.

Deși românii sunt larg majoritari, așa cum reiese din informațiile furnizate de recensământul din 2002, țara noastră înfățișează, totuși, o semnificativă diversitate etnică și confesională. În consecință, interacțiunile între majoritate-minorități se cer în continuare clarificate și armonizate, în consens cu procesul de democratizare a țării, cu valorile umane consacrate pe plan universal.

O analiză, chiar și sumară, a volumului impresionant de informații referitoare la compoziția etnică, la structura confesională și după limba maternă, cuprins în această lucrare dă relevanță unor caracteristici definitorii:

- *modificările survenite în compoziția etnică a populației României în perioada 1992-2002 nu au fost semnificative și, în consecință, nu au avut repercusiuni asupra omogenității etnice. Deci, structura populației țării noastre după etnie manifestă certe tendințe de stabilitate;*
- *analiza datelor ce vizează structura după limba maternă susține concluzia că omogenitatea etnică și lingvistică se constituie într-o trăsătură distinctivă a populației României;*
- *în ceea ce privește structura după religie, fără schimbări spectaculoase, datele recensământului, ca de altfel și ale*

celui din 1992, se bazează pe libera exprimare a opțiunilor, debarasată de inhibiții sau alți factori psihologici de natură agresivă.

Am subliniat și cu prilejul publicării celor trei volume anterioare consacrate Recensământului Populației și al Locuințelor din 2002, excepționala importanță a acestei complexe acțiuni de investigare a realităților demografice, economice și sociale ale României. Consider însă că nu va fi niciodată inutil de insistat asupra acestui aspect, dacă avem în vedere faptul că informațiile obținute, prin folosirea celor mai moderne și riguroase tehnici și metodologii de lucru practicate pe plan internațional transformă ampla acțiune de cercetare socio-economică din 2002, acum, la început de secol și mileniu, într-un punct de referință pentru statistica națională, în măsură să asigure, într-o solidă fundamentare științifică, datele necesare susținerii politicilor coerente de dezvoltare a țării, a societății românești.

Și aceasta în contextul în care România și-a confirmat pe deplin vocația sa de membră a mării familii a statelor democratice, capabilă să asigure, prin propriile eforturi și prin colaborarea cu alte țări ale lumii, realizarea speranței de prosperitate și demnitate a cetățenilor săi, egali și liberi să-și împlinească propriile aspirații, în respectul legilor și drepturilor conferite prin acestea, inclusiv în ceea ce privește păstrarea identității culturale, a propriei etnii, folosirea limbii materne și practicarea neîngrădită a propriei confesiuni sau credințe.

Recensământul Populației și al Locuințelor din martie 2002 a asigurat colectarea informațiilor necesare pentru analiza structurilor etnice și confesionale ale populației, atât la nivel național, cât și în profil teritorial (județe, localități), după caracteristici demo-socio-economice diverse: sex, vârstă, nivel de instruire, ocupație, activitate economică, statut profesional.

Fără pretenția unei analize a problematicii și a volumului informațional din această lucrare, îmi permit o succintă prezentare a datelor, în măsură să configureze structura actuală a populației României, din punct de vedere etnic, lingvistic și religios.

Structura etnică

Conform datelor recensământului din anul 2002, compoziția etnică a populației României nu a înregistrat modificări esențiale față de cea rezultată în urma recensământului din 1992. Proportia majoritară a fost deținută, ca și la recensământul din 1992, de *români*, ponderea acestora în totalul populației rămânând neschimbată (89,5%). Dintre celelalte etnii, populația de etnie *maghiară* deține ponderea cea mai mare în total populație (6,6%), urmată de *romi* (2,5%) și de *germani* și *ucraineni* (câte 0,3%). Celelalte etnii dețin ponderi reduse în totalul populației (sub 0,2%).

Datele pe medii de rezidență evidențiază că mai mult de jumătate dintre *români* și *maghiari* și peste două treimi din *germani* domiciliau în mediul urban. În schimb, *romii* și *ucrainenii* se regăseau majoritar în mediul rural (6 din 10 *romi*, respectiv 4 din 5 *ucraineni*).

Este sesizabilă o anumită diferențiere în repartitia populației după *caracteristicile demografice*. Astfel, în martie 2002, femeile erau predominante la *români* (51,3%), *maghiari* (51,9%) și *germani* (53,5%). La *ucraineni* și la *romi* s-a constatat o repartizare aproape egală a bărbaților și femeilor.

Structura de vârstă a populației, indiferent de etnia de care aparține, evidențiază accentuarea procesului de îmbătrânire demografică. Acest fenomen este prezent la etniile care formează majoritatea populației (*români*, *maghiari* și *germani*), unde proporția persoanelor de 60 ani și peste este superioară celor de sub 15 ani. O pondere mai mare a populației tinere față de cea vârstnică se întâlnește la *romi* și la *ucraineni*. S-a evidențiat faptul că populația de etnie evreiască este cea mai vârstnică.

Și rata fertilității (reprezintă numărul de copii născuți vii la 1000 femei în vârstă de 15 ani și peste) prezintă diferențieri între etnii. La etnicii români, maghiari și germani valorile sunt aproape egale: 1634 copii la etnicii români, 1610 copii la maghiari, 1413 copii la germani. Rate de fertilitate mai ridicate s-au înregistrat la femeile de etnie rromă (2454 copii) și la cea ucraineană (2267 copii).

Conform datelor recensământului din 2002, aproape 47% din populația de 10 ani și peste a României avea cel puțin un nivel de instruire mediu: aproape 37% erau absolvenți ai învățământului secundar superior (profesional și liceal), 3% aveau studii postliceale, iar 7% studii superioare. Mai mult de 75% din populația (de 10 ani și peste) de etnie română, maghiară și germană avea cel puțin un nivel de instruire secundar, cu unele diferențe în distribuția după nivelul instituției de învățământ absolvite. Astfel, absolvenții învățământului secundar și postsecundar (gimnazial, profesional, liceal, postliceal și de maiștri) dețineau o pondere de aproape 65% la români, 71% la maghiari și 67% la germani, iar cei cu studii superioare reprezentau 7% la români, aproape 5% la maghiari și puțin peste 10% la etnicii germani. Evreii și armenii, cu o pondere destul de redusă în populația de 10 ani și peste a țării, se remarcă prin proporția ridicată în cadrul etniei a absolvenților de învățământ superior (43% la evrei și 34% la armeni), situație explicabilă, de altfel, prin proporția extrem de redusă a copiilor. Etnicii evrei și armeni cu studii superioare dețin o pondere de 0,2% din totalul populației cu pregătire superioară.

Rata analfabetismului la nivelul țării (exprimată prin numărul de analfabeți la 100 persoane de 10 ani și peste) a fost în 2002 de 2,6 %, cu diferențe pe etnii: 2,1% la români, 1,4% la maghiari, 0,9% la germani. Rate mai ridicate s-au înregistrat la etnicii rromi (25,6%) și la turci (23,7%).

În ceea ce privește *condițiile de locuit*, s-au înregistrat unele diferențe în distribuția gospodăriilor după gradul de confort al locuințelor exprimat prin suprafața camerelor care revine pe o persoană. Aproape o treime dintre gospodăriile etnicilor români și maghiari dețineau locuințe confortabile, cu suprafața medie a camerelor de cel puțin 18 mp pe persoană. În aceeași situație se găseau mai mult de jumătate dintre gospodăriile etnicilor germani și evrei și într-o proporție mult mai redusă gospodăriile rromilor (7,8%).

Structura după limba maternă

Analiza datelor recensământului pune în evidență o anumă relație între modificările din structura după etnie și cele din compoziția populației după limba maternă, acestea din urmă fiind percepute și rezonând efectele schimbărilor petrecute în cea dintâi.

Așadar, structura populației după limba maternă este strâns corelată cu distribuția după etnie. Acest fapt apare evident din rezultatele recensământului din anul 2002, care relevă că 91,0% din populația țării a declarat ca limbă maternă *limba română*, 6,7% au declarat *limba maghiară*, 1,1% - *limba romanes/țigănească*, 0,3% - *limba ucraineană*, 0,2% - *limba germană*. Numărul persoanelor care au declarat ca limbă maternă limba română depășea cu 337 mii persoane pe al celor care s-au declarat de etnie română. O situație similară se constată și la persoanele care au declarat ca limbă maternă - limba maghiară, numărul acestora fiind cu 12 mii persoane mai mare decât cel al etnicilor maghiari.

Pentru toate celelalte etnii, numărul persoanelor care au declarat ca limbă maternă limba etniei căreia îi aparțin era mai mic decât numărul persoanelor care s-au declarat de etnia corespunzătoare.

La recensământul din anul 2002, ca și la recensămintele anterioare, în distribuția populației după religie/confesiune religioasă, populația de religie *ortodoxă* era predominantă (86,8%, pondere similară cu cea din 1992). *Romano-catolicii* reprezentau 4,7% din total (în scădere cu 0,4 puncte procentuale față de 1992), *reformații* - 3,2% (în scădere cu 0,3 puncte procentuale), *pentecostalii* - 1,5% (în creștere cu 0,5 puncte procentuale față de 1992).

Ponderile *celorlalte confesiuni religioase* variau între 0,9% pentru religia greco-catolică, 0,3% pentru religiile unitariană și musulmană, ajungând sub 0,1% pentru religia mozaică sau evanghelică de confesiune augustană. Din totalul ortodocșilor, majoritatea se concentrau în urban, același lucru constatându-se și în cazul reformaților și romano-catolicilor, în timp ce la pentecostali, 3 din 5 persoane se regăseau în rural.

La recensământul din 2002, 99,8% din locuitorii țării și-au declarat apartenența la o religie (confesiune), iar cei care s-au declarat *atei sau fără religie* reprezentau 0,1% din total; 0,1% din populație nu și-a declarat apartenența religioasă.

Ca și în cazul limbii materne există o strânsă *corelare între structura după religie și cea după etnie*. Românii erau ortodocși în marea lor majoritate, în timp ce la etnicii maghiari predomina religia reformată sau romano - catolică. Rromii erau majoritar ortodocși, la fel și ucrainenii, iar germanii erau în proporție dominantă romano - catolici.

Analiza *fertilității* pe grupe etnice și confesionale evidențiază rate ridicate la femeile de 15 ani și peste aparținând religiilor pentecostală (2706 copii la 1000 femei), creștină după evanghelie (2536 copii), evanghelică (2082 copii), adventistă de ziua a șaptea (1957 copii), creștină de rit vechi (1932 copii) și baptistă (1861 copii).

Rata națională este determinată însă de fertilitatea mult mai scăzută înregistrată la femeile din grupele confesionale cu pondere mare în

totalul populației de sex feminin: 1623 copii la 1000 de femei de religie ortodoxă, 1720 copii la 1000 de femei de confesiune romano - catolică, 1597 copii la 1000 de femei de credință reformată.

*

* *

În urma analizei informațiilor rezultate din prelucrarea datelor Recensământului se impun, cred, cel puțin două observații.

*Este vorba de însăși imaginea pe care o oferă harta etnică a României, o țară în care existența unei populații statornic și covârșitor majoritară - românii - n-a împiedicat existența și dezvoltarea altor etnii, unele semnificative ca pondere, precum maghiarii, romii, germanii, altele insignifiante numeric, dar care, și ele, s-au putut conserva și manifesta plener în cadrul comunităților proprii. Este, în aceasta, demonstrația modului în care, de-a lungul istoriei, militând pentru recunoașterea legitimității sale naționale, poporul român n-a acționat, prin aceasta, împotriva drepturilor și aspirațiilor de libertate și identitate națională a minorităților. Cum frumos și bine spunea Eminescu, în urmă cu peste 130 de ani, **“Nu suntem dar, contra nici unei libertăți oricare ar fi aceea, întru cât e compatibilă cu existența statului nostru ca stat național românesc”**.*

În România de astăzi, în care protecția minorităților naționale este prioritară, se depun eforturi consecvente pentru manifestarea liberă și deplină a tuturor etniilor, exprimarea identității acestora, dezvoltarea diversității culturale în folosul întregii societăți. Între aceste valori, deloc neglijabile sunt cele exprimând dreptul la practicarea propriei credințe, în deplină libertate de gândire, de conștiință și de religie.

Înscrise în Constituția țării, ele se regăsesc în viața cotidiană și Recensământul Populației și al Locuințelor din 2002 probează, prin datele sale, această realitate.

*De altfel, și acesta este al doilea aspect asupra căruia merită să se reflecteze, istoria recensămintelor populației efectuate în România din 1859 încoace - să nu uităm că **statistica oficială românească împlinește în această vară 145 de ani de existență** - demonstrează, prin continuitatea datelor înregistrate, consecvența cu care au fost cultivate la noi principiile deontologice ale profesiei între care, mai presus de orice, se află respectul față de adevăr.*

Clementina IVAN-UNGUREANU
PREȘEDINTELE INSTITUTULUI NAȚIONAL DE
STATISTICĂ